

małe miasto
w
**WIELKIM
ŚWIECIE**

Wojciech Łukowski

**małe miasto
w
WIELKIM
ŚWIECIE**

O społecznych
praktykach
mobilności

Współpraca:

Wojciech Bedyński
Justyna Godz

WYDAWNICTWO NAUKOWE SCHOLAR

Warszawa 2023

Recenzje:

dr hab. Jacek Poniedziałek, prof. UMK

prof. dr hab. Andrzej Sadowski

Redaktor prowadząca:

Hanna Raciborska

Redakcja i korekta:

Maryla Paturalska

Monika Baranowska

Adrian Siarkiewicz

Projekt okładki i opracowanie graficzne:

Janusz Pilecki

Autorzy zdjęć wykorzystanych na okładce:

(oba skrzydełka) Janusz Pilecki, (front, od prawej) Janusz Pilecki, Janusz Pilecki, Mikołaj Pilecki,
Janusz Pilecki (tył, od lewej) Janusz Pilecki, Janusz Pilecki, Janusz Pilecki, Mikołaj Pilecki;
na grzbiecie Maciej Gierszewski (obraz Zygryda Komorowskiego *Duch domu*)

Copyright©2023 Wojciech Łukowski

Copyright©2023 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o., Warszawa

ISBN: 978-83-67450-20-1

Publikacja dofinansowana ze środków projektu badawczego pt. „Mobilność przestrzenna i społeczna w doświadczeniu biograficznym i generacyjnym mieszkańców małego miasta”, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki, nr projektu 2016/21/B/HS6/03787

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: VMA Wzorcownia

Printed in Poland

Świat jest mały, a Giżycko większe niż nam się wydaje.

(mieszkanka Giżycka)

Bardzo lubię spacerować po naszym mieście.
Mogę to robić w nieskończoność, za każdym razem czuję
rodzaj wzruszenia, jestem zauroczony. Jest małe.
Zbyt szybko docieram na jego drugi kraniec.

(mieszkaniec Giżycka)

SPIS TREŚCI

Podziękowania	13

CZĘŚĆ I

Wstęp i pierwsze przybliżenia	15

1. Wstęp	17
2. Style pisania	24
3. Kilka przybliżeń	27
3.1. Dygresja literacka	27
3.2. Miasto Giżycko – pierwsze przybliżenie	29
3.3. Ruch w przestrzeni, ruch w czasie	31
3.4. Rozpoznawalność a mobilność	32
3.5. Etyczny wymiar badań	33
3.6. Mobilność a sens życia	34
3.7. Widoczność małego miasta	37
3.8. Codziennosc małego miasta	38
3.9. Miasto i jego socjoeologiczna równowaga	42
4. Członkowie zespołu badawczego a Giżycko	43
5. Struktura książki	51

CZĘŚĆ II

Notatnik metodologiczny	53

Wprowadzenie	55
1. Dlaczego małe miasto?	56
2. Badania wielostanowiskowe w małym mieście	57
3. Etyka badań	59
4. Generowanie teorii. Teorie jako prezentacja wyników badań	60
5. Rdzeń badań	63
6. Procedowanie i wnioskowanie w badaniach jakościowych	64
7. Odmowa wywiadu: „niewidzialna” zbiorowość?	65
8. Perspektywa biograficzna	67
9. Optymizm poznawczy	69
10. Rozmowa biograficzna	70
11. Studium przypadku	71
12. Teoretyczny <i>sampling</i>	74
13. Triangulacja w polu badawczym/zespół badawczy	76
14. Wiązanie teoretyczne	77
Zakończenie	78

CZĘŚĆ III

Mobilność: inspiracje i konteksty teoretyczne 79

Wprowadzenie 81

1. Mobilność jako gospodarowanie zasobami:
źródła, konteksty, inspiracje 84
  2. „Strzeż się teorii, która jest zbyt wygodna” 87
  3. Ruchliwość społeczna w ujęciu Pitrima A. Sorokina
a mobilność mieszkańców małego miasta 90
  4. Badania Polskiego Panelu Społecznego (POLPAN)
i wcześniejsze badania „łódzkie” i „koszalińsko-szczecińskie”
jako kontekst i inspiracja do badań nad mobilnością
mieszkańców małego miasta 96
  5. Figuracje Norberta Eliasa a mobilność 104
  6. Mobilność a przywiązanie do miejsca 112
  7. Ruchliwość jako synonim zmiany pozycji? 114
  8. Struktura społeczna a „przymus” mobilności 118
  9. *Motility* – adekwatna odpowiedź na zmieniającą się dynamikę
i treść mobilności? 120
  10. Teoria zachowania zasobów Stevana E. Hobfolla a mobilność 126
  11. Mobilność a rezyliencja 134
  12. „Społeczne tworzenie ojczyzn” – małe ojczyzny a mobilność 138
  13. Dopasowywanie zasobów do spadającego popytu 145
  14. Zasoby rdzeniowe i zasoby peryferyczne a mobilność 146
  15. Mobilność społeczna a konwersja zasobów 151
  16. „Mobilność” małego miasta jako praktyka waloryzacyjna 152
  17. Ekologia małego miasta a zasoby miasta i zasoby mieszkańców 155
  18. Przygodność jako zasób 157
  19. W stronę przyszłych badań: eutrofizacja,
alternatywne stany stabilne a mobilność 162
- #### **Zakończenie** 178

CZĘŚĆ IV

Giżycko – szkice do portretu 181

1. O kondycji demograficznej miasta 183
  2. Giżycko i Mazury – marzenia o sukcesie 186
  3. Giżycko – miasto wyjątkowe 188
  4. Wiedza lokalna w małym mieście 189
  5. Giżycko – miasto turystyczne i nie tylko? 195
  6. Burmistrzowie o mieście 205
  7. Małe miasto: ciągłość i zmiana 208
- #### **Zakończenie** 216

CZĘŚĆ V

Biografie i światy życia	217
Wprowadzenie	219
1. O utrzymywaniu zasobów w perspektywie dłuższego trwania	221
2. „Wolę poczekać, przepuścić i swobodnie iść”	226
3. O samotności i starości (nie tylko) w Giżycku	233
4. Mobilność a dobro i zło	234
5. „Urodziłam się w czasie wojny, ale na szczęście wojny nie pamiętam”	238
6. Język jako ojczyzna (<i>die Heimat</i>)	244
7. Pochodzenie mazurskie jako przyczynek do (nie)dokonanego wyboru	253
8. „Tu i teraz”, czyli o gospodarowaniu zasobami w przełomowym momencie życia	261
9. Życie jako dług do spłacenia	265
10. Giżycko jako trwały punkt odniesienia	270
11. Migracja czy praca w „zagranicznym” segmencie lokalnego rynku pracy?	273
12. Przerwa na życie	277
13. Hydrobiolog z krainy jezior	280
14. „Moja prowincja”	289
15. Niespełnione marzenie	291
16. Mobilność a rodzinna sukcesja	293
17. Szczelina istnienia	296
18. Młodzieńcze marzenia i przygodność	302
19. Mazury i Giżycko w doświadczeniu biograficznym	304
20. Powrót do Giżycka, powrót na Mazury (1)?	318
21. Normalna kolej rzeczy	330
22. „Ja nie twierdzę, że Giżycko jest najlepsze na świecie, twierdzę, że jest najlepsze dla mnie”	333
23. „Kraj, z którego wyjechaliśmy, przestał istnieć. A Polska zmieniła się... na dobre”	345
24. „Karty życia” – między Mazurami a Wybrzeżem Kości Słoniowej	350
25. Przyjaźń z dzieciństwa, czyli ważny przyczynek do rozpoznawania czynników decydujących o życiowych losach	355
26. O więzi międzypokoleniowej i „genie” przedsiębiorczości	361
27. W pięknym, szarym kraju	365
28. Być Indianinem w Polsce, czyli biografia kształtowana przez pasję	368
29. Od technikum wodnych melioracji do fizyki jądrowej	371
30. W pobliżu młodych, masywnych gwiazd	375

31. Trzydzieści pięć lat po maturze	382
32. Powrót na Mazury (2)	388
33. Powrót na Mazury (3)	392
34. Życie między Warszawą a Giżyckiem jako doświadczenie życiowe trzech pokoleń	396
35. Pochodzenie jako zasób w doświadczeniu biograficznym „trzeciego pokolenia”	398
36. Londyn–Talki: sztuka znikania, sztuka trwania	402
37. <i>A welt mit weltlech</i> , czyli świat to jeden wielki kosmos	412
38. Przekaz międzypokoleniowy w małym mieście między jeziorami: „Jestem Mazurką, jestem historią dla przyszłych pokoleń”	420
39. „Kiedyś było jakoś fajniej”	423
40. „Nie zatrzymam się w rozwoju. O nie”	424
41. „Wracam, bo mam powód”: powroty do Giżycka czy do rodzinnych firm?	429
42. Miasto nie tylko powrotów: miasto dobrego życia	437
43. Na meksykańskim wybrzeżu Pacyfiku	439
44. „Najważniejsze, żeby mieć siłę w nogach, aby podjechać, a potem mieć odwagę, aby zjechać”	444
45. Od akcji „Wisła” do stomatologii we Lwowie: zasoby w międzypokoleniowym przekazie	447
46. Z małego miasta w epokę cyfrową	450
47. „Tylko piękną pogodą i polem golfowym nie da się dobrze żyć”	453
48. O ponadczasowych wartościach	457
49. Pasja w małym mieście	464
50. Wielkie miasto w małym mieście?	465
51. Mazurska fryzjerka	468
52. „Czarne Pantery”, czyli o potrzebie uznania	471
Zakończenie	474

CZĘŚĆ VI

Mobilność jeszcze w kilku kontekstach	475
1. O transferach międzypokoleniowych w małym mieście – 37,5 m ²	477
2. „Miasto szmateksów”: substytucyjna mobilność mieszkańców małego miasta?	486
3. Szkoła średnia jako katalizator mobilności społecznej	490
4. O segregacji w szkole	491
5. Mobilność jako sprzeciw?	493
6. Giżycko i Mazury jako miejsce spełniania marzeń i realizacji pasji	495
7. Z Giżycka i Kolna w świat: o losach absolwentów jednego rocznika liceów ogólnokształcących	496

8. Pokolenie globalne a małe miasto	499
9. „Tu się nie da zarobić, trzeba najpierw wyjechać”	500
10. Giżycczanie w Ostii	502
11. Wychodzić ze strefy komfortu czy w niej pozostać?	505
12. Wyjechać „tak daleko, jak to tylko jest możliwe”	507
13. Rezyliencja a mobilność społeczna jednostki	509
14. Między mobilnością w świecie globalnym a zakorzenieniem i tworzeniem wspólnoty	510
Zakończenie	513

CZĘŚĆ VII

Formacyjna rola nauczycieli	517

1. Humanistka w technikum	519
2. Nauczyciele z technikum elektrycznego	521

CZĘŚĆ VIII

Zakończenie	525

1. Zasoby w ujęciu psychologów społecznych a „nasze” zasoby	529
2. Miasto w Krainie Jezior jako cenny zasób nie tylko jego mieszkańców	530
3. Satysfakcja z życia a mobilność: <i>Does Not Fit All</i>	534
4. Niepewność i poczucie wpływu	535
5. Próba typologii zasobów ze względu na ich reprodukcję	536
6. Mobilność jako synonim zmiany pozycji	541
7. Struktura społeczna a „przymus” mobilności	542
8. Konwersja a nasze doświadczenia badawcze	542
9. Miasto w regionie, „regiony” mieszkańców miasta: mobilność a polityczność	543
10. Zasoby jako dobra prywatne i „dobra dla wszystkich”	548
11. Wspomnienie na zakończenie: co jest ważne w życiu?	550
12. O Jasiu, który lubi czytać	554

Literatura	557

Autorzy rozdziałów:

Wojciech Łukowski – WŁ, Wojciech Bedyński – WB, Justyna Godz – JG

Część I: rozdz. 1–11, 13–14 – WŁ; 12 – JG, WB, WŁ.

Część II: rozdz. 1–14 – WŁ.

Część III: rozdz. 1–3, 5–8, 11–19 – WŁ; 4 – WŁ, JG; 9 – WB, WŁ.

Część IV: rozdz. 1 – WB, JG, WŁ; 2–3,7 – WŁ; 4 – WB, WŁ; 5 – WŁ, WB, 6 – WB, JG, WŁ.

Część V: rozdz. 1–6, 8–10, 12–18, 20, 22, 27, 30–33, 36–40, 43–49, 51–52 – WŁ;
7, 19, 21, 25, 28–29, 34–35, 50 – WB; 11, 24, 26 – JG; 23 – WŁ, JG, WB.

Część VI: rozdz. 1, 5, 6, 7, 8, 11, 12 – WŁ; 2,4, 9,10, – JG; 3, 13,14 – WB, 7– WŁ, JG;
6 – WB, JG, WŁ.

Część VII: rozdz. 1 – WŁ; 2 – JG, WŁ.

Część VIII: rozdz. 1–12 – WŁ.